

Üniversite Öğrencilerinin Yaşlı Bireylere İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma

Mehmet Zafer Danış
Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
zdanis@sakarya.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-6214-2643

Hüseyin Zahid Kara
Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
zkara@sakarya.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-4503-2703

Geliş Tarihi: 18.09.2017 Revize Tarihi: 21.12.2017 Kabul Tarihi: 22.12.2017

ÖZ

Türkiye’de yaşlı nüfusun genel nüfus içerisindeki oranı, hızlı bir biçimde artmaktadır. Buna karşılık, ülkemizde, gerontolojik alanda meydana gelen değişimlerin yaşlıların beklenti ve gereksinimlerini, tam olarak yansıtamaması önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırma, lisans eğitimlerine devam eden ve mezuniyet sonrası çalışma alanları içerisinde “yaşlılar” da bulunan, sosyal hizmet ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı bireylere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma metodolojisi takip edilerek gerçekleştirilen bu araştırmanın verileri, 318 kız, 82 erkek olmak üzere toplam 400 üniversite öğrencisinden elde edilmiştir. Araştırmada Kogan’ın 1961 yılında oluşturduğu Yaşlılara yönelik Tutum Ölçeği’nden faydalanılmış olup ayrıca araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan sosyo-demografik ve öğrencilerin yaşlılara yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan sorulardan oluşan anket formu kullanılmıştır. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin dörtte üçüne (%72; n:279) yakını yaşlı bireyleri “farklı” olarak nitelendirmiştir. Ayrıca öğrencilerin neredeyse yarısı (%49,1; n:191) “yaşlılar değişmez” sorusuna “katılıyorum” cevabını vermiştir. “Yaşlılar toplumda daha fazla güce sahip olmalıdır” sorusuna “katılmıyorum” cevabını veren öğrenciler, katılımcıların beşte ikisini (%40; n: 171) oluşturmaktadır. Elde edilen bulgulardan hareketle sosyal hizmet ve hemşirelik bölümlerinde eğitim görmekte olan öğrencilerin bir kısmının yaşlılar hakkındaki görüşlerinin olumsuz ön yargılar içerdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, üniversite öğrencileri, yaşlılara yönelik tutum, sosyal hizmet

A Research on University Students’ Opinions About Elderly

ABSTRACT

The proportion of elderly population in the general population in Turkey is rapidly increasing. On the other hand, the fact that the changes in the gerontological field are not fully reflected in the expectations and needs of the elderly in our country is an important problem. This research was conducted to determine the opinions of elderly people in the social services and nursing department students who are undergraduates and who are in the "elderly" in post graduation study fields. The data of this research, was obtained from 400 university students, including 318 female and 82 male students selected by systematic sampling method. In the research, Kogan's 1961 Attitudes towards Aging scale was used. In addition, a questionnaire consisting of socio-demographic questions prepared by researchers and questions aiming to reveal the opinions of the students towards the elderly was used. The elderly individuals defined as “different” who are close to four-thirds (72%; n: 279) of the university students participating in the study. Almost half of the students (49.1%; n: 191) gave the answer "I agree" in the question "Old people can not change". The students who gave the answer "I do not agree" in the question "The elderly should have more grief in the society" constitutes two of the participants (40%; n: 171). It has been determined that some of the students who are studying in the social services and nursing departments have negative prejudices regarding their ages.

Keywords: Old age, university students, attitudes towards to elderly, social work

Giriş

Yaşlılık, tarih boyunca çeşitli zaman dilimlerinde ve kültürlerde farklı şekillerde tanımlanmış bir olgudur (İçli, 2008). Özellikle yakın dönemde meydana gelen demografik değişimlerde yaşlı nüfusun giderek artış gösterdiği gerçeği, günümüzde yaşlı birey sayısının çocuk sayısını geçtiğini gösteren verilerle doğrulanmış bir durumdur (Danış, 2008). Tüm bu değişimler yaşlıları ele alan akademik ve pratik çalışma sayısının artmasını sağlamıştır. Böylelikle yaşlı bireylerin meydana gelen

değişimlerden nasıl etkilendiği, hangi konularda ne gibi sorunlar yaşadıkları gibi pek çok başlığa biyo-psiko-sosyal boyutlar dahilinde odaklanılmıştır.

Ülkemizde yaşlı denildiğinde; bakıma muhtaç, yürüme güçlükleri olan, değişime kapalı, mutsuz, yalnız ve sosyal ilişkileri zayıflamış bireyler akla gelebilmektedir. Tecrübe ve bilgelik gibi yaşlılığın olumlu yönleri göz ardı edilerek ağırlıklı olarak yaşlılık ile ilgili olumsuz yönler vurgu yapılmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013: 1). Bu durumun temel nedeni yaşlılarla ve yaşlılıkla ilgili inanç ve düşüncelerin kalıplaşmış bir yapıda olması ve değişime direnç göstermesidir. Toplumun genelinde yaygın bir şekilde gözlemlenen bu direncin eğitim ve bilinçlendirme kanallarıyla kırılması, yaşlının toplum içerisindeki çoğu zaman olumsuz seyretmekte olan statüsünün iyileştirilmesinde önemli rol oynayacaktır.

Yaşlı birey, yaşamı süresince kazanmış olduğu birikim ve tecrübenin etkisiyle, toplum nezdinde kaybettiği değeri kazanmaya elverişli bir yapıdadır. Çeşitli zorluklara rağmen bulunduğu yaşa kadar varlığını sürdürebilmiş olması yaşlı bireyin çoğu zaman pasifize konumdaki bilgelik ve iç götü “güç”lerine sahip olmasını sağlamaktadır (Öz, 2002: 20). Yaşlı bireyler, toplumda hayatlarını idame ettiren diğer bireyler gibi sahip oldukları güçleri aktif hale getirebilmek, bu güçleri doğru bir şekilde kullanabilmek ve böylece yitirdikleri dinamizmi geri kazanabilmek için zaman zaman psiko-sosyal desteğe gereksinim duymaktadırlar. Fakat, gerek toplumda gerekse yaşlıda yer edinmiş olan yaşlılığa karşı önyargılar, bahsi geçen desteğin alınmasına engel teşkil edebilmektedir. Bu noktada yaşlı bireylerin kendileriyle ve toplumla ilgili sorun alanlarında profesyonel yardıma ulaşabilme yolları daima açık tutulmalıdır.

Hayatın her alanında sosyal refahın sağlayıcılığı görevini üstlenmiş mesleki bir disiplin olarak sosyal hizmet ise, sosyal hizmet uzmanları aracılığıyla insanların ihtiyaç duyduğu desteğe kavuşabilmesine yönelik girişimlerde bulunmaktadır. Toplumun her üyesiyle etkileşim ve iletişime geçen sosyal hizmet disiplininin en önemli alanlarından birisi de şüphesiz yaşlılardır. Bahsedilen etkileşimin doğru, etkin ve sağlıklı olabilmesi için, bu etkileşimi kuracak meslek elemanlarının yaşlılar ve yaşlılarla çalışma konularında yetkinliği olması gerekmektedir. Aynı zamanda bu yetkinlik ihtiyacı hiç şüphe yok ki yaşlılarla çalışan diğer meslekler için de geçerlidir.

Bu araştırma makalesi ile yaşlı bireyler hakkında teorik ve pratik çalışmalar yapmakta olan sosyal hizmet ve hemşirelik mesleklerini gelecekte icra edecek öğrencilerin, yaşlılarla ilgili görüş, tutum ve farkındalıklarının belirlenmesi, sonrasında ise elde edilecek bulgulara göre gerekli iyileştirmeleri içeren önerilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırma konusuna ilişkin uluslararası literatür incelendiğinde; gerontolojik sosyal hizmet alanyazınında Kosberg ve Harris’in Health & Social Work (*Sağlık ve Sosyal Hizmet*) dergisinde 1978 yılında yayımladıkları “Yaşlı Müracaatçılara İlişkin Tutumlar” (*Attitudes toward Elderly Clients*) isimli klasik çalışmalarında; sosyal hizmet uzmanlarının sıklıkla yaşlı müracaatçılara yönelik negatif duygulara sahip oldukları belirtilmiştir. Her iki yazar tarafından bilimsel araştırma sonuçlarına dayalı olarak saptanan, sosyal hizmet uzmanlarının yaşlı müracaatçılara yönelik olumsuz his ve duygularının olumlu tutumlar ile yer değiştirmesine ilişkin yapılması gereken eğitsel ve pratik çözümlere dair öneriler de geliştirilmiştir (Kosberg ve Harris 1978: 67).

Heycox ve Hughes (2006: 6)’un Galler’de, New South Wales Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü son sınıf öğrencileriyle gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, öğrencilerin mezuniyet sonrasında yaşlı bireylerle çalışmaya ilişkin ilgileri ve yaşlı bireylere yönelik tutumları incelenmiştir. Elde edilen verilerle göre; öğrencilerin yaşlı bireylere yönelik tutumlarının oldukça orta düzeyde seyretmesine rağmen; “genç yaşlı”lara yönelik tutumlarının, “ihtiyar” olarak tanımlanan yaşlılardan ve yaşlı kadınlara ilişkin tutumlarının ise yaşlı erkeklerle ilişkin tutumlarından kısmen daha pozitif olduğu bunun yanı sıra, kız öğrencilerin, erkek öğrencilere kıyasla yaşlı bireylere yönelik tutumlarının daha pozitif olduğu saptanmıştır.

Sosyal hizmet lisans öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla Türkiye’de yapılmış araştırma sonuçlarına bakıldığında, Mancılık (2015: 59) tarafından Ankara’da faaliyet gösteren iki farklı üniversitenin sosyal hizmet bölümlerine devam eden toplam 146 birinci ve dördüncü sınıf öğrencisinin; Kogan’ın Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeğinden aldıkları tutum puanlarının yüksek olduğu ($\bar{x} = 88.14$; $\sigma = 1.38$), buna karşılık öğrencilerin sosyal hizmet lisans müfredatındaki yaşlılar ile çalışma programlarını yetersiz buldukları belirlenmiştir.

Hemşirelik disiplinde yapılmış olan benzer çalışmalar incelendiğinde ise; Mellor, Chew ve Greenhill (2007:37)’in, Avustralya’nın Northern Queensland şehrinde, çok amaçlı sağlık hizmeti merkezinde, hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumlarını belirlemek ve gerontolojik bilgi seviyelerini saptamak amacıyla gerçekleştirdikleri tanımlayıcı tipteki nicel araştırmalarında; hemşirelerin yaşlılara karşı oldukça pozitif bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Söderhamn, Lindencrona ve Gustavsson (2001: 227)’un İsveçte, 151 hemşirelik bölümü lisans öğrencisi ve 41 hemşirelik lisans mezunu olmak üzere 192 katılımcı ile Kogan’ın Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeğini kullanarak gerçekleştirmiş oldukları araştırma sonucunda; birinci sınıf öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının, üçüncü sınıf öğrencilerine göre daha olumsuz olduğu, huzurevinde ve hastanede görev yapan hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumlarına ilişkin istatistik olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı, 25 yaşından küçük öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının, 25 yaşından büyük öğrencilere göre daha olumsuz olduğu, mezun hemşireler arasında yaş değişkenine göre yaşlılara ilişkin tutumlar arasında istatistik olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı, cinsiyet değişkenine göre erkek katılımcıların yaşlılara yönelik tutumlarının kadın katılımcılardan daha olumsuz olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Hemşirelik alanında Türkiye’de yapılmış benzer çalışmaları incelediğimizde; Alkaya ve Okuyan (2017: 43-52)’in, hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumlarını belirlemek amacı ile Kogan’ın Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeğini kullanarak 432 öğrenci ile yaptıkları araştırma sonucunda; hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğu, ancak olumlu tutumunun düşük düzeyde olduğu bildirilmiştir. Araştırma neticesinde; yaşlılara karşı olumlu tutumun artırılması ve sürekliliğinin sağlanması için lisans eğitimi içeriğinde yaşlılık dönemi ve yaşlı bakımına ilişkin konulara ve uygulamalara daha fazla yer verilmesi, öğrencilerin yaşlı bakımına yönelik farkındalığı artıracak etkinliklere katılımlarının sağlanması, mezuniyet öncesi ve sonrası geriatri hemşireliği konusunda programların düzenlenmesi önerilerinde bulunulmuştur.

Yöntem

Nicel bir çalışma özelliği taşıyan bu araştırma kapsamında, genel tarama modelinden yararlanılmıştır. Araştırma, elde edilen verilerin işlevi göz önünde bulundurulduğunda açıklayıcı bir çalışmaya örnek teşkil etmektedir.

Araştırma’nın evreni, araştırmanın yapıldığı zaman diliminde Sosyal Hizmet Bölümü’nde lisans düzeyinde öğrenim görmekte olan 491 ve Hemşirelik bölümünde lisans düzeyinde öğrenim görmekte olan 795 öğrenci olmak üzere, 1286 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada örneklem belirlenirken, olasılıklı örnekleme türlerinden sistematik örnekleme tekniğinden faydalanılmıştır (Henry, 1990). Sistematik örnekleme tekniğiyle araştırmanın örnekleme, 318 kız ve 82 erkek öğrenci olmak üzere toplam 400 öğrenciden oluşmuştur. Örneklem belirlenirken 1286 kişiden oluşan evrenin %95 güven düzeyini sağlayacak formülasyon üzerinden asgari sayı olan 296 olması gerektiği saptanmış fakat süreç içerisinde ulaşılan öğrenci sayısının daha fazla olması sonucunda 400 kişilik bir örneklem kullanılmıştır. Araştırma grubunun seçiminde cinsiyet konusunda dengeli bir dağılıma gidilememesinin sebebi seçilen bölümlerdeki öğrencilerin ağırlıklı olarak kız öğrencilerden oluşmasıdır.

Araştırma kapsamında, sosyo-demografik ve ekonomik bilgi toplama alanlarıyla ilgili araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formunun yanı sıra, Kogan'ın 1961 yılında hazırladığı ve 2013 yılında Türkçeye uyarlanan Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'nden Faydalanılmıştır (Duyan ve Gelbal, 2013). Türkçeye uyarlandığı haliyle bu araştırmada kullanılan ölçek, “kesinlikle katılmıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” aralığında yapılandırılmış 6'lı likert tip bir ölçek olup 17 olumlu ve 17 olumsuz olmak üzere toplamda 34 maddeden oluşmaktadır. Yaşlılara yönelik olumlu tutumlar alt ölçeğinden alınan puanların ve yaşlılara yönelik olumsuz tutum ölçeğinden alınan puanların düşük ve yüksek olma durumlarına göre genel bir tutumu ortaya koymaktadır. Yine Duyan ve Gelbal'ın Türkçeye uyarlama çalışmasında yapılan güvenirlik testinde olumlu tutumlara ilişkin cronbach alpha katsayısı 0.789, olumsuz tutumlara ilişkin cronbach alpha katsayısı 0.794 ve ölçeğin genel güvenirlik katsayısı ise 0.840 olarak saptanmıştır (Duyan ve Gelbal, 2013). Bunun yanında ölçeğin toplanabilirliğine olumsuz etki eden ve cronbach alpha katsayısını düşüren ve düşük ya da negatif korelasyona sahip maddeler belirlenerek ilgili maddeler ölçekten çıkarılmış ve son durumda cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0.866 olarak hesaplanmıştır. Veriler SPSS 22.00 programı ile analiz edilmiş, verilerin işlenmesinde tanımlayıcı ve ilişkisel istatistiklerden yararlanılmıştır.

Bulgular

Bu başlık altında katılımcıların; cinsiyetleri, bölüm dağılımları, yaşlılık ve yaşlı bireyler hakkındaki görüşleri ile cinsiyet ve öğrenim gördükleri bölüm değişkinene göre yaşlılara ilişkin tutumlarına dair tablolara yer verilecektir.

Tablo 1

Katılımcıların Cinsiyet Durumu ve Öğrenim Gördükleri Bölüm

	Sayı	%
Cinsiyet Durumu		
Kadın	318	79.5
Erkek	82	20.5
Toplam	400	100,0
Bölüm Dağılımı		
Sosyal Hizmet	219	54.8
Hemşirelik	181	45.2
Toplam	400	100.0

Araştırmaya katılanların cinsiyet durumuna bakıldığında, katılımcıların %79,5'inin kadın, %20,5'inin erkek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumun nedeni, her iki bölümün kayıtlı mevcut öğrencileri içerisinde kadın nüfusun ağırlıkta olmasıdır. Katılımcıların %54,8'i Sosyal Hizmet, %45,2'si Hemşirelik bölümünde öğrenim görmektedir.

Tablo 2

Yaşlılar Farklıdır

	Sayı	%
Kesinlikle katılmıyorum	23	5.9
Katılmıyorum	50	12.9
Biraz Katılmıyorum	35	9.0
Biraz Katılıyorum	74	19.1
Katılıyorum	119	30.7
Kesinlikle Katılıyorum	86	22.2
Toplam	387	100

Araştırmaya katılan öğrencilerden yaşlılar farklıdır sorusuna katılıyorum (%30,7), kesinlikle katılıyorum (%22,2), biraz katılıyorum (%19,1) şeklinde cevap veren katılımcılar, örneklem nüfusunun yaklaşık dörtte üçünü (%72) oluşturmaktadır. Her iki nüfus grubu arasındaki yaş farkının, jenerasyon farkının, yaşlılarla ilgili toplumsal kabul ve önyargıların (eski moda vb. gibi) yaşlıların öğrenciler tarafından “farklı” olarak değerlendirilmesinin nedenlerinden olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3
Yaşlılar Değişemez

	Sayı	%
Kesinlikle katılmıyorum	51	13.1
Katılmıyorum	79	20.3
Biraz Katılmıyorum	69	17.5
Biraz Katılıyorum	70	18.0
Katılıyorum	65	16.7
Kesinlikle Katılıyorum	56	14.4
Toplam	389	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse yarısı (%49.1) “yaşlılar değişmez” sorusuna “kesinlikle katılıyorum” (%14.4), “katılıyorum”, (%16.7) ve “biraz katılıyorum” (%18.0) cevabını vermiştir. Katılımcıların yaklaşık yarısının bu tarz bir düşünce tarzına sahip olması hususunun, onların yaşlanma, yaşlılık dönemi, yaşlılara ilişkin bilgi ve farkındalık eksikliği gibi nedenlerle açıklanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 4
Yaşlılar Hikayeleriyle İnsanları Bunaltır

	Sayı	%
Kesinlikle katılmıyorum	109	28.2
Katılmıyorum	132	34.1
Biraz Katılmıyorum	50	12.9
Biraz Katılıyorum	56	14.5
Katılıyorum	25	6.5
Kesinlikle Katılıyorum	15	3.9
Toplam	387	100

Tablo 4'ten de anlaşıldığı üzere; “yaşlılar hikayeleriyle insanları bunaltır” sorusuna katılmıyorum (%34,1), kesinlikle katılmıyorum (%28,2), biraz katılmıyorum (%12,9) şeklinde cevap veren katılımcıların oranı araştırmaya katılanların dörtte üçü (%75,2)'nü oluşturmaktadır. Bu bulgular katılımcıların, yaşlıların geçmiş deneyimlerine saygı ve ilgi duyduklarına işaret etmektedir. Yaşlı bireylere yönelik böyle bir olumlu görüşe sahip olunması durumunun, katılımcıların mezuniyet sonrası yaşlılarla yürütülecekleri mesleki çalışma ve uygulamalarına olumlu bir zemin hazırlayacağı umulmaktadır.

Tablo 5
Yaşlılar Her Zaman Başkalarının İşlerine Karışır

	Sayı	%
Kesinlikle katılmıyorum	85	21.9
Katılmıyorum	98	25.3
Biraz Katılmıyorum	71	18.3
Biraz Katılıyorum	82	21.1
Katılıyorum	30	7.7
Kesinlikle Katılıyorum	22	5.7
Toplam	388	100

Tablo 5'te görüldüğü gibi; “yaşlılar her zaman başkalarının işlerine karışır” sorusuna öğrencilerin %25,3’ü katılmıyorum, %21,9’u kesinlikle katılmıyorum, %18,3’ü biraz katılmıyorum cevabını vermiştir. Bu bulgular katılımcıların yaklaşık üçte ikisi (%65,5)’nin yaşlı bireylere başkalarını rahatsız edici, meraklı ve müdahaleci bir nitelik yüklemedikleri anlamına gelmektedir.

Öte yandan “yaşlılar her zaman başkalarının işlerine karışır” sorusuna biraz katılıyorum (%21,1), katılıyorum (%7,7), kesinlikle katılıyorum (%5,7) cevabını verenler görüşülenlerin, üçte birinden biraz fazlası (%34,5)’ni oluşturmaktadır. Bu durumun; feodal ve geleneksel toplumlarda herhangi bir karar alınmadan önce danışılan, bilgi, görüş ve hayat tecrübesine başvuru olan yaşlıların, küreselleşmeden neo-liberalizme evrilen, sosyo-ekonomik ve kültürel paradigma kırılması ile birlikte bilgelik ve değerine dair toplumsal inanç ve tutumların giderek erezyona uğraması ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 6
Yaşlıların Aşırı Sevgi Talepleri Vardır

	Sayı	%
Kesinlikle katılmıyorum	20	5.2
Katılmıyorum	43	11.1
Biraz Katılmıyorum	56	14.4
Biraz Katılıyorum	103	26.5
Katılıyorum	108	27.8
Kesinlikle Katılıyorum	58	14.9
Toplam	388	100

Elde edilen veriler, yaşlıların aşırı sevgi talep ettiklerine yönelik bir tutumun, soruya verilen “Kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, biraz katılıyorum” cevapları neticesinde %69,2’lik oldukça yüksek bir oranda ortaya çıktığını göstermektedir. Bu durumun ve pek tabii öğrencilerdeki görüşün; yaşlıların çalışma hayatından çekilmesi, yakınlarını kaybetmesi, çocuğu olmaması veya çocuklarının evlenmiş olması sebebiyle ayrı bir yerde yaşamaları, hakkındaki genel gözlem ve bilgiler ışığında ortaya çıktığı söylenebilir.

Tablo 7
Yaşlılar Yeni Şeylere Uyum Sağlayabilirler

	Sayı	%
Kesinlikle katılmıyorum	36	9.3
Katılmıyorum	68	17.6
Biraz Katılmıyorum	73	18.9
Biraz Katılıyorum	94	24.3
Katılıyorum	75	19.4
Kesinlikle Katılıyorum	41	10.6
Toplam	387	100

Araştırma grubuna yöneltilmiş olan “Yaşlılar Yeni Şeylere Uyum Sağlayabilirler” yargısına verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların yarısından fazlası (%54,3) yaşlıların yeni şeylere uyum sağladığı görüşünü desteklemektedirken, geri kalan yarıya yakınlık kısmı tam tersini düşünmektedir. Burada, “Yaşlılar değişemez” sorusunda karşımıza çıkan tabloya benzer bir tablo görülmektedir. “Yeni şeylere uyum sağlama” başlığı altına yaşlı bireyin kendi alışkanlıklarıyla ilgili bir değişim anlaşılabileceği gibi, çeşitli teknolojik ve sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak sosyal hayatta yer edinen yeni uygulamaları kapsayan bir değişim sürecini içerdiği de dile getirilebilecek bir değerlendirme olacaktır.

Tablo 8
Yaşlılar İlerleyen Yaşla Birlikte Daha Çok Bilgeleşirler

	Sayı	%
Kesinlikle katılmıyorum	35	9.0
Katılmıyorum	48	12.3
Biraz Katılmıyorum	103	26.4
Biraz Katılıyorum	110	28.2
Katılıyorum	70	17.9
Kesinlikle Katılıyorum	24	6.2
Toplam	390	100

Yaşlılar ilerleyen yaşlarda daha çok bilgeleşirler sorusuna “katılmıyorum” (Kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, biraz katılmıyorum) yanıtını veren katılımcıların oranı %47,7 gibi önemli bir seviyededir. Bilgelik gibi olumlu bir durumla ilgili yaşlıya karşı olan görüşler ortalama bir değerde seyretmektedir. Bu noktada yaşlının kendisine karşı olan farkındalığı ve olumlu yargıları, yaşlıyı benlik bütünlüğüne götürecektir. Eriksonun psiko-sosyal gelişim kuramının 8. Aşaması olan “Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk” döneminde (Elkind, 1970, çev. 1978) yaşlı birey geçmişine ve ürettiklerine karşı olumlu bir tutum içerisindeyse benlik bütünlüğüne ulaşır. Fakat geçmiş yaşantısıyla ilgili memnuniyete sahip olmadığı durumda ise ölüm korkusu, umutsuzluk ve değersizlik gibi duygular ön plana çıkar. Bu sebeple gerek yaşlının gerekse yaşlıyla iletişime geçen kişinin yapıcı bir tavır sergilemesi, yaşlı bireyin benlik bütünlüğüne ve psikolojik refaha ulaşmasında önemli rol teşkil etmektedir.

Tablo 9
Yaşlılar İlerleyen Yaşla Birlikte Daha Çok Bilgeleşirler

	Sayı	%
Kesinlikle katılmıyorum	23	5.9
Katılmıyorum	58	14.9
Biraz Katılmıyorum	90	23.2
Biraz Katılıyorum	104	26.8
Katılıyorum	72	18.6
Kesinlikle Katılıyorum	41	10.6
Toplam	388	100

“Yaşlılar toplumda daha fazla güce sahip olmalıdır” sorusuna “katılmıyorum” (Kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, biraz katılmıyorum) cevabını veren öğrenciler, katılımcıların beşte ikisini (%40) oluşturmaktayken geriye kalan çoğunluğun bu görüşü desteklediği görülmektedir. Elde edilen veriler, yaşlıların toplum içerisinde sahip oldukları gücün yetersiz olarak görüldüğünü yansıtmaktadır. Yukarıdaki sonuçla, yaşlıların kişisel özelliklerine karşı negatif eğilimli olan görüşlerin, toplumsal konular söz konusu olduğunda pozitif doğru bir ivme kazandığı söylenebilir. Buna göre araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin yaşlılarla ilgili olumlu görüşlere sahip oldukları, fakat bu görüşlerin yaşlılarla klinik çalışmalar gündeme geldiğinde negatife doğru kaydığı yorumu yapılabilir.

Tablo 10
Katılımcıların Yaşlıların Günümüzdeki Söz Hakkıyla İlgili Görüşleri

	Sayı	%
Eskiden alınan kararlarda çok etkiliydi şimdi değil, yaşlının söz hakkı gittikçe azalmaktadır.	348	91.1
Eskiden de ailede yaşlılar alınan kararlara karışmazdı	20	5.2

şimdi de karışmazlar.		
Eskiden alınan kararlara etki edemezdi şimdi edebiliyor, yaşının söz hakkı artmaktadır.	13	3.4
Eskiden de kararlara etki edemezdi şimdi de edemezler.	1	0.3
Katılıyorum	382	100
Toplam	348	91.1

Araştırmaya katılan öğrencilerin günümüzde yaşlıların söz hakkıyla ilgili; %91,1'i "Eskiden alınan kararlarda çok etkiliydi şimdi değil, yaşının söz hakkı gittikçe azalmaktadır." cevabını, %5,2'si "Eskiden de ailede yaşlılar alınan kararlara karışmazdı şimdi de karışmazlar." cevabını, %3,4'ü "Eskiden alınan kararlara etki edemezdi şimdi edebiliyor, yaşının söz hakkı artmaktadır." cevabını, %0,3'ü "Eskiden de kararlara etki edemezdi şimdi de edemezler." cevabını vermiştir. Yukarıdaki tablodan elde edilen veriler, araştırma grubundaki öğrencilerin bir önceki tabloda olduğu gibi yaşlılarla ilgili olumsuz bir durumun farkında olduklarını göstermektedir.

Tablo 11
Bölüm ve Cinsiyet Skorlarının Karşılaştırılması

		N	Ort.	SS	t	p	
Sosyal Hizmet	Ölçek toplamı	Kadın	154	3,3586	,46359	0,746	,457
		Erkek	57	3,3025	,54039		
Hemşirelik	Ölçek toplamı	Kadın	158	3,4339	0,55098	-0,452	,652
		Erkek	22	3,4909	,57744		

Bölüm ve cinsiyet skorlarından alınan puan ve anlamlılık durumlarına bakıldığında cinsiyet ve bölüm karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Portekiz'de Hemşirelik bölümü öğrencileriyle yapılan araştırmada, cinsiyet faktörünün yaşlılara yönelik sergilenen tutumlarda anlamlı bir farklılık ifade etmediği saptanmıştır (Abreu & Caldevilla, 2015). Ülkemizde gerçekleştirilen benzer araştırmalarda ise Portekiz'de yapılan çalışmanın aksine kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla yaşlılara yönelik daha olumlu bir tutum içerisinde olduğunu ortaya koyan verilere rastlanmıştır. Köse ve arkadaşlarının 2015 yılında farklı bölüm öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarını saptamaya yönelik gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin öğrenim gördükleri okul ve cinsiyetin yaşlılara yönelik tutumların şekillenmesinde anlamlı bir farklılık ifade ettiği görülmüştür (Köse ve arkadaşları, 2015).

Tablodaki verilerden sadece cinsiyete göre alınan puanlar incelendiğinde ise kız öğrencilerin ölçek toplamalarına ilişkin puan ortalaması katılım düzeyleri açısından erkeklere göre daha olumlu olarak karşımıza çıkmıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yaşlılar, toplum içerisinde devamlı artış göstermekte olan oldukça kalabalık bir nüfus grubunu oluşturmaktadır. Yakın zamanda yaşlılık konusuyla ilgili yapılan ve artış göstermekte olan akademik yayınlar, saha uygulamaları ve çeşitli projeler bu alandaki pek çok yeni bilgiyi literatüre dahil etmiştir. İlerleyen zamanla, toplum içerisinde sosyal ve ekonomik olarak statü kaybına uğrayan, fiziksel olarak zayıflayan bireyler, tüm bu olumsuz değişimlerin getirdiği zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Şüphesiz bu mücadele sürecinde günümüz dünyasının şartları da dikkate alındığında, yaşlılara yönelik profesyonel anlamda hizmetlerin sunulması, yaşlıların yaşamlarının devamı ve refahtan yoksun kalmamaları adına önemli bir gerekliliktir.

Her bir bireyin gelecekte potansiyel birer yaşlı adayı olduğu inancından hareketle, özellikle yaşlılık alanında faaliyet gösterecek olan meslek elemanlarının yaşlılık ve yaşlılarla ilgili görüş ve

tutumları belirleyici bir rol oynamaktadır ve oynayacaktır. Çünkü diğer bireylerin aksine farklı bir döngüde olan bu kişiler, hem geleceğin yaşlıları hemde bugünün yaşlı refahının sağlayıcıları konumundadır. Bu sebeple yaşlılara hizmet ve destek sunacak meslek elemanlarının, kendi mesleki etiklerinin de gerektirdiği gibi ayırıştırıcı, ötekileştirici olmadan en doğru hizmeti sağlamaları gerekmektedir. En doğru hizmeti, en verimli şekilde sağlamanın yolu ise kalıplaşmış bireysel ve toplumsal inançlardan/kabullerden sıyrılarak mesleki bir bilinçle hareket etmekten geçmektedir.

Araştırma kapsamında ele aldığımız sosyal hizmet ve hemşirelik bölümleri öğrencilerinin, bahsi geçen farkındalıklarının ne seviyede olduklarını saptamak, yaşlılarla ilgili görüşlerini ortaya koyarak sonuçlar üzerinden değerlendirmeler yapmak amaçlanmıştır. Buna göre yaşlılara ilişkin görüşlerin genel olarak ortalama bir düzeyde seyrettiği görülmüşken, ortalamadan negatife doğru sapmaların; “yaşlılar farklıdır”, “yaşlılar değişmez”, “yaşlılar yeni şeylere ayak uyduramaz” ve kısmen de “yaşlılar başkalarının işlerine karışır” sorularında olduğu görülmüştür. Bunun aksine yaşlılarla ilgili görüşlerde gözlenen pozitif doğru sapmaların ise, “yaşlılar hikâyeleriyle insanları bunaltır”, “yaşlıların aşırı sevgi talepleri vardır”, “yaşlılar ilerleyen yaşla birlikte daha çok bilgeleşirler”, “yaşlılar toplumda daha fazla güce sahip olmalıdırlar” sorularına verilen cevaplarda olduğu görülmektedir.

Uluslararası literatürde yer alan çalışmalardan verilen örneklerle kıyaslama yapıldığında, araştırma sonuçlarının, yurt dışında gerçekleştirilmiş araştırmalarla yakın veriler ortaya koyduğu fakat yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalarda ele alınan grupların genel olarak yaşlı bireylere karşı daha pozitif bir tutum içerisinde oldukları görülmüştür. Özellikle Avrupada’ki Bologna standartları neticesinde yürütülen 4 yıl süreli lisans eğitiminde 3 yıl ders + son yıl seçilecek branşta uzmanlaşmaya gidilmesi uygulamasının, daha istekli, daha bilinçli ve daha iyi bilgi sahibi meslek elemanları yetiştirmeyi sağlamasıyla açıklanabilir. Son sınıf öğrencilerini kapsayan benzer bir sistemin staj ve iş yeri uygulamaları adları altında ülkemizde de gerçekleştiriliyor olmasına rağmen üniversitelerin buldukları şehirlerdeki kurum ve kuruluş tipleri ve kapasiteleri, öğrencilerin işyeri/staj uygulamaları yaparken seçecekleri müracaatçı kitlesini belirlemede pasif bir konumda kalmasına sebep olmaktadır. Netice itibarıyla öğrenciler, çalışacakları alanla ilgili uygulamalara dahil olma konusunda seçim şansları olmadan, herhangi bir alanda bu uygulamaları gerçekleştirerek mezun olmaktadır. Bu durum, yaşlılık alanı ve seçilebilecek diğer alanlarda pratik bilgi sahibi olan kişilerin yetişememesine sebep olan genel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar, araştırmaya katılan bölüm öğrencilerinin yıllık planlarındaki gerontoloji ve geriatri içerikli ders sayılarının artırılması ve niteliksel açıdan iyileştirmelerin yapılmasının önemini göstermektedir. Daha önce de söylendiği üzere, sosyal hizmet ve hemşirelik bölümleri öğrencilerinin yaşlılara ilişkin genel görüşlerinin olumsuz veya olumlu olmaması, bu görüşlerin sürekli iyileştirmeler kapsamında olumluya evrilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ders içeriklerinin güncellenmesine ek olarak özellikle Kara Avrupası ve İskandinav ülkelerinde daha sık gördüğümüz yaşlı bireylerle vakit geçiren öğrencilerin burs niteliği taşıyan karşılıksız maddi destek alması benzeri düzenlemeler öncelikle araştırmaya konu olmuş bölüm öğrencilerini kapsayacak şekilde ülkemizde de yürürlüğe sokulabilir. Bu gibi uygulamalar, gençlerin ve öğrencilerin yaşlı bireylerle vakit geçirerek onlarla ilgili olumsuz düşünce ve görüşlerinin değiştirilmesinde etkili olacaktır.

Önemli bir diğer konu ise yaşlılarla ilgili görüş, tutum ve algıları tespit etme veya ölçme amaçlı gerçekleştirilen araştırmaların Avrupa’da örneklerine daha sık rastladığımız boylamsal (longitudinal) olmasıyla ilgilidir. Boylamsal araştırmalar, aynı araştırma grubunun ön test ve son teste tabi tutularak ve bu testler arası sürenin gerçekleştirilecek iyileştirmelerin denetlenebileceği nitelikte uzun olmasıyla gerçekleştirilen araştırmalardır. Ülkemizde, Avrupa’nın aksine daha çok anlık durumu tespit etmeyi amaçlayan ve aynı araştırma grubuna yönelik gerçekleştirilecek iyileştirmeleri denetleme fonksiyonu olmayan kesitsel (sectional) araştırmaların yapıldığını görmekteyiz. Daha sağlıklı verilere ulaşılabilmesi adına, boylamsal araştırmalara ağırlık verilmesi ve elde edilecek sonuçlar üzerinden değerlendirmeler yapılması önerilmektedir.

Teşekkür ve/veya Açıklamalar: Bu çalışma, 4-6 Mayıs 2017 tarihleri arasında Kırşehir'de Ahi Evran Üniversitesi ve Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği (YASAD) işbirliği ile düzenlenmiş olan 9. Ulusal Yaşlılık Kongresi'nde sunulmuş ve özet metin olarak basılmıştır.

Kaynaklar

- Abreu, M., & Caldevilla, N. (2015). "Attitudes toward aging in Portuguese nursing students", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 961-967.
- Alkaya, S. A., Okuyan, C. B. (2017). "Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumları", *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4 (1): 43-52.
- Danış, M. Z. (2008). *Dünyada ve Ülkemizde Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. Sağlıkla ve Üretken Yaşlanım* (1. baskı), içinde (ss.85-124). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma Merkezi yayını.
- Duyan, V., Gelbal, S. (2013). "Yaşlılara yönelik tutum ölçeği'nin bir grup üniversite öğrencisi üzerinde Türkçe'ye uyarlama çalışması", *Turkish Journal of Geriatrics*, 16 (2), 202-209.
- Elkind, D. (1979). Erik Erikson: İnsanda gelişimin sekiz evresi. (çev. Ali Dönmez) A. *Ü Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1-4).
- Henry, T. G. (1990). Practical sampling. USA: Sage Publications. Applied Social Research Methods Series.
- Heycox, K., & Hughes, M. (2006). "Social work students' attitudes towards and interest in working with older people: an exploratory study", *Advances in Social Work and Welfare Education*, 8 (1): 6-14.
- İçli, G. (2008). Yaşlılar ve yetişkin çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 29-38.
- Kogan, N. (1961). Attitudes toward old people: the development of a scale and an examination of correlates. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 62(1), 44.
- Kosberg, J. I., & Harris, A. P. (1978). Attitudes toward elderly clients. *Health & Social Work*, 3 (3): 67-90.
- Köse, G., Ayhan, H., Taştan, S., İyigün, E., Hatipoğlu, S., & Açikel, C. H. (2015). "Sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi." *Gulhane Medical Journal*, 57(2).
- Mancılık, A. (2015). "Sosyal hizmet öğrencilerinin müracaatçı olarak yaşlılarla çalışma ve yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi." Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Mellor, P., Chew, D., & Greenhill, J. (2007). "Nurses'attitudes toward elderly people and knowledge of gerontic care in a multi-purpose health service (mphis)." *Australian Journal of Advanced Nursing*, 24 (4): 37-41.
- Öz, F. (2002). "Yaşamın son evresi: yaşlılık psikososyal açıdan gözden geçirme." *Kriz Dergisi*, 10 (2): 17-28.
- Söderhamn, O., Lindencrona, C., Gustavsson, S. M. (2001). "Attitudes toward older people among nursing students and registered nurses in Sweden", *Nurse Education Today*, 21 (3): 225-229.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2013). Türkiye'de yaşlıların durumu ve yaşlanma ulusal eylem planı uygulama programı. Erişim adresi: eyh.aile.gov.tr/data/544f6b29369dc328a057d006/blob.docx

Extended Abstract

Old age is a phenomenon that has been described in various forms throughout history, at different times and in cultures. In particular, the fact that the elderly population has increased steadily in recent demographic changes is confirmed by the fact that in 1998 the number of elderly individuals exceeded the number of children. All these changes have increased the number of academic and practical studies dealing with elderly people. Thus, many titles have been focused within the bio-psycho-social dimensions, such as how the elderly individuals are affected by the changes that took place and what problems they have experienced.

When the elderly are mentioned in our country; Individuals comes to mind who are in need of care, who have difficulty in walking, who are closed to change, who are unhappy, alone and whose social relationships are weakened. The positive aspects of aging such as experience and wisdom are ignored and the negative aspects of old age are emphasized. This is because the underlying reason is that the beliefs and beliefs about old age and old age are in a stereotyped structure and that they are resistant to change. The breakdown of this resistance, which is widespread throughout society, through education and awareness channels, will play an important role in the improvement of the often inactive state of the elderly in society.

The elderly person is able to gain the value which he lost in the society with the influence of experience that he gained during his life. Despite various difficulties, the ability of the elderly person is to surviving until his / her current age. This survival makes it possible for the elderly person to have the powers of wisdom and insight that are often in a passive position. Elderly individuals need to be able to activate their own forces, such as other individuals who have been living their lives in society. And to use these forces correctly, they need to receive support to face of their problems in order to be able to regain their lost dynamism. However, prejudices against the old age, which have taken place both in society and in the elderly, constitute an obstacle to the receipt of the betting support. At this point, the elderly individual needs to gain professional awareness about himself and society.

In this research, which has a quantitative working characteristic, the general survey model was utilized. The research is an example of an explanatory work when the function of the obtained data is taken into consideration.

The population of the research consists of 1286 persons; 491 students studying at Social Work Department undergraduate level and 795 students studying at Nursing Department undergraduate level. For sampling phase, systematic sampling techniques were used. The sample of the research with systematic sampling technique consisted of 400 students including 318 female and 82 male students. The reason for the lack of a balanced distribution of gender in the selection of the research group is that the students in the selected departments are predominantly female students.

The data obtained from the students through the questionnaire were processed in the SPSS 22.00 program and descriptive statistics were used in the processing of the data. The main findings of this study will be evaluated and advanced analyzes are not included.

The findings of the study consists; Socio-demographic questions such as gender and department. Besides these conceptual questions has asked that would reveal the opinions of the students who participated in the research on the elderly and elderly individuals.

Findings of the research: The elderly individuals defined as "different" who are close to four-thirds (72%; n: 279) of the university students participating in the study. Almost half of the students (49.1%; n: 191) gave the answer "I agree" in the question "Elderly can not change". The students who gave the answer "I do not agree" in the question "The elderly should have more grief in the society" constitutes two of the participants (40%; n: 171).

There was no significant difference in gender and department comparisons between the scores obtained from the department and gender scores and the significance statuses.

When we look at different researches carried out about similar subject in the literature; In a survey conducted with students in the nursing department in Portugal, it was found that the gender factor did not show a significant difference in the attitudes exhibited towards the elderly. Unlike the research in Portugal, some of the similar research findings in Turkey has found that female students have a more positive attitude towards older adults than male students. In the study conducted by Köse et. al. in 2015 in order to determine the attitudes of the students of different departments towards the

elderly, it was seen that the students and the school they attended learned about their attitudes towards aging.

When the scores obtained from the tabled data were examined only by sex, the scores of the female students were more positively compared to the males in terms of the point average participation levels.

The aim of the research was to determine the level of awareness of the elderly in social services and nursing departments and to evaluate their outcomes by revealing their opinions about the elderly. According to this, it is seen that the opinions about the elderly generally stay at an average level. But the deviation from neutral to negatif has seen on the questions that; "Elders are different", "Elders can not change", "Elders can not keep up with new things" and partly "Elders are confused". On the contrary, the deviation from neutral to positif the positive has seen on the questions that "Elders are overwhelmed with stories of old people", "Elders have extreme love demands", "Elders are more wise with aging age" and "Elders should have more grief in society".

The results of the research show that it is important to increase the number of gerontology and geriatric lectures and qualitative improvements in the curriculum of the departments that Social Work and Nursing. As has been said before, social work sand nursing departments' students' general opinions about the elders are not negative or positive. Therefore, these opinions are necessary to evolve positive within the scope of continuous improvements.